

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Oppivelvollisuuden laajentamisen seuranta

Tulosyhteenvedo toisen asteen oppivelvollisten verkkokuulemisesta

Anu Valtari & Tuomo Lähdeniemi
19.12.2022

Tavoite, kutsuminen ja osallistuminen

Tavoite:
Opintojen
sujuvuuteen
vaikuttavien
asioiden
kartoittaminen

Kohderyhmät:
Toisen asteen
oppivelvolliset

Kutsumisen
kanavat:
Oppilaitosten
kautta

Osallistumisaika:
21.11.–19.12.2022

Osallistumisia
yhteensä:
19 020

Osallistumisia yhteensä 19 020

Koulutus, jossa opiskelet

Lukiokoulutus	13180
Ammatillinen koulutus	5462
Muu	265
Vapaan sivistystyön koulutus	113

Opiskeluvuotesi

Ensimmäinen	11198
Toinen	7717

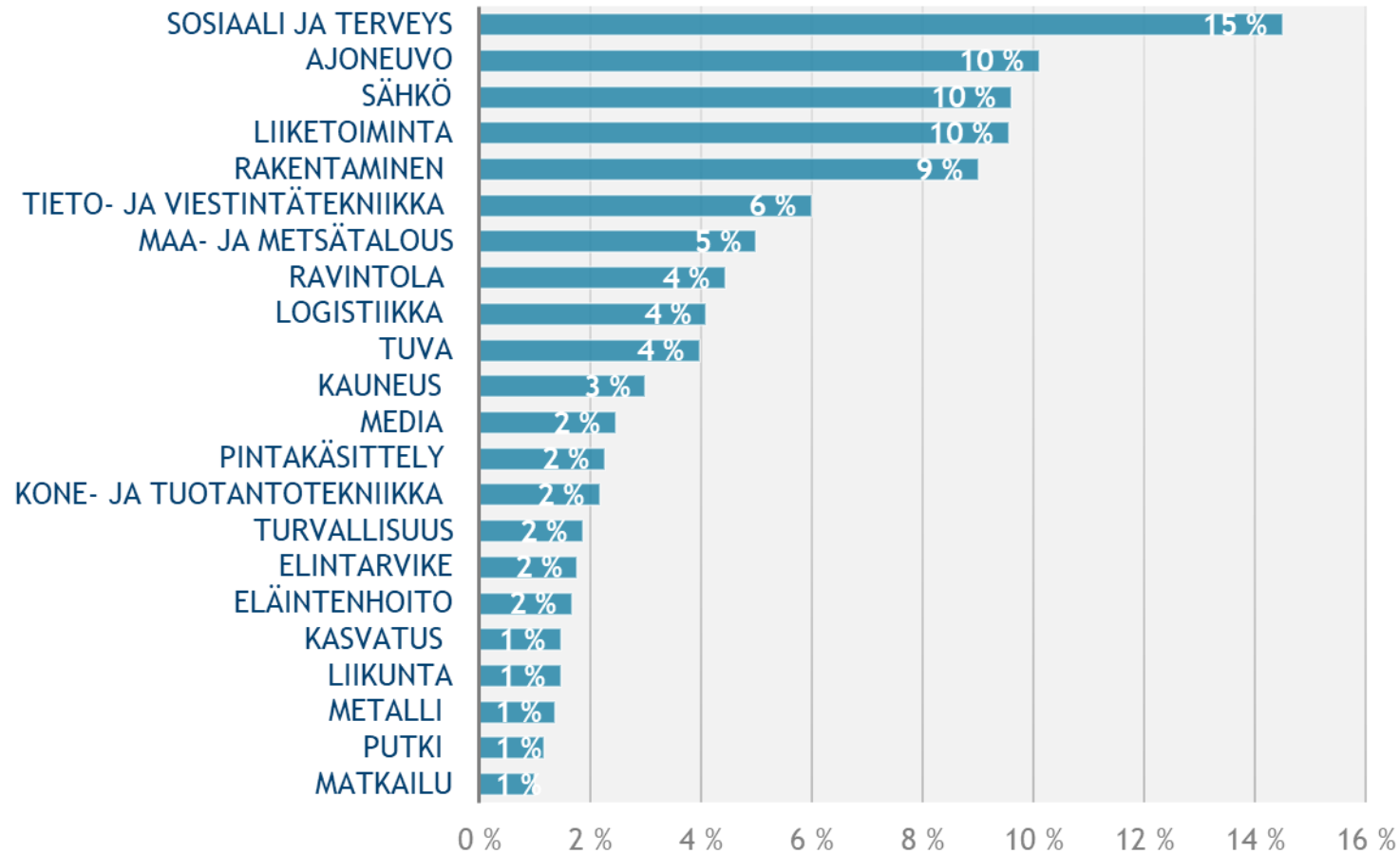
Etäisyys kodistasi oppilaitokseen

Asun mielestäni lähellä oppilaitostani	9750
Asun mielestäni kaukana oppilaitostani	9214

Osallistumiset suomenkielisen linkin kautta: 17982, ruotsinkielisen 983 ja englanninkielisen 55.

Ammatillisen koulutuksen osallistujien yleisimmät alat

n=5462

Osallistumispolku

Taustamuuttajat

Ohjauksen laatu ja riittävyys

Nykyopinnoissa
pysyminen

Opintojen
yleisfiilis

Opintoihin
hakeutuminen

Oppimateriaalien
ja -välineiden
laatu ja saatavuus

Päätulokset

Opiskelijoiden yleisfiilis jakautuu erittäin vahvasti

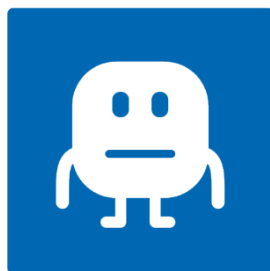
Millainen yleisfiilis sinulla on tällä hetkellä opinnoissasi?

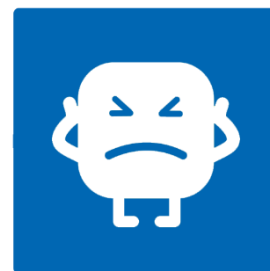
4,9 %

38,7 %

25,3 %

23,4 %

7,7 %

Positiivinen yleisfiilis on opiskelijoilla, joiden opinnot sujuvat ilman suurempia ongelmia. Arvosanat ovat kohtuuyhyviä, ja opiskelu helppoa. Koulussa on mukavaa ja viihtyisää, ja ilmapiiri on hyvä. Kaverit auttavat jaksamaan. Opinnot motivoivat – aineet ja kurssit ovat kiinnostavia, ja suurimmasta osasta niistä suoriutuu kohtuullisella työllä. Opettajat ovat mukavia, kannustavia ja osaavia.

Negatiivista yleisfiilistä taas synnyttävät ahdistus ja stressi opinnoista – erityisesti koeviikkojen aikaan. Opiskelu on rankkaa ja raskasta: tekemistä on paljon, ja vauhti on kova. Väsyttää. Eteneminen ja suoriutuminen ei myöskään ole toivotunlaista. Motivaatio omaa alaa ja opiskelua kohtaan on laskussa, ja osa aineista koetaan tylsiksi ja turhiksi. Myös oma alavalinta ja tulevaisuus mietityttää.

Tulosnostot

Ohjauksen laatu ja riittävyys
Opintoihin hakeutuminen

Ohjauksen laatu ja riittävyys

- Yli 70 % osallistujista on kokenut ohjauksen määrän riittäväksi niin peruskoulussa kuin toisen asteen alussakin
- Ohjauksessa kaivataan enemmän käytännön tietoa tulevasta opiskelusta sekä tukea siihen, peruskoulussa lisäksi eri opiskeluvaihtoehtojen laajaa esittelyä
- Myös oppilaitoksen ja alan vaihtotilanteessa olennaisinta on monipuolinen informaatio uusien opintojen käytännön suorittamisesta

Opintoihin hakeutuminen

- Suurin vaikutus oppilaitoksen ja alan valintaan on oppilaitoksen sijainnilla, kavereiden valinnoilla sekä omalla tahdolla ja kiinnostuksella
- Yli puolet osallistujista on sitä mieltä, että maksuttomuus ei ole vaikuttanut lainkaan hakemiseen

Tulosnostot

Nykyopinnoissa pysyminen
Oppimateriaalit ja -välineet

Nykyopinnoissa pysyminen

- Selkeät omat tulevaisuuden suunnitelmat, kaverit, hyvä opetus ja oppiminen sekä järkevä koulupäivien rakenne kannustavat opiskelijaa tehokkaimmin pysymään toisen asteen opinnoissaan
- Koulupäivien rakenteeseen, työmäärään ja -tahtiin sekä opetukseen ja oppimiseen liittyvät asiat vaikuttavat puolestaan eniten opiskelijoiden hyvinvointiin

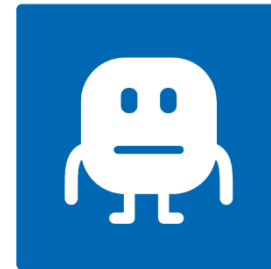
Oppimateriaalit ja -välineet

- Opiskelijat saavat mielestään hyvin käyttöönsä tarvitsemansa oppimateriaalit ja -välineet
- 80 % toisen asteen oppilaitoksissa käytetyistä oppimateriaaleista on sähköisiä
- Reilu puolet osallistujista saa oppimateriaalin halutessaan käyttöönsä ei-sähköisenä vähintäänkin joskus, lähes kolmasosa ei tiedä tällaisen vaihtoehdon olemassaolosta
- Koulusta saatu oma tietokone on käytössä yli puolella osallistuneista
- Suurimmat oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvät haasteet liittyvät oppilaitoksissa sähköisten materiaalien käyttöön

Opintojen yleisfiilis

Kuvavalinnoissa eroja koulutuksen, opiskeluvuoden ja oppilaitoksen etäisyyden suhteen

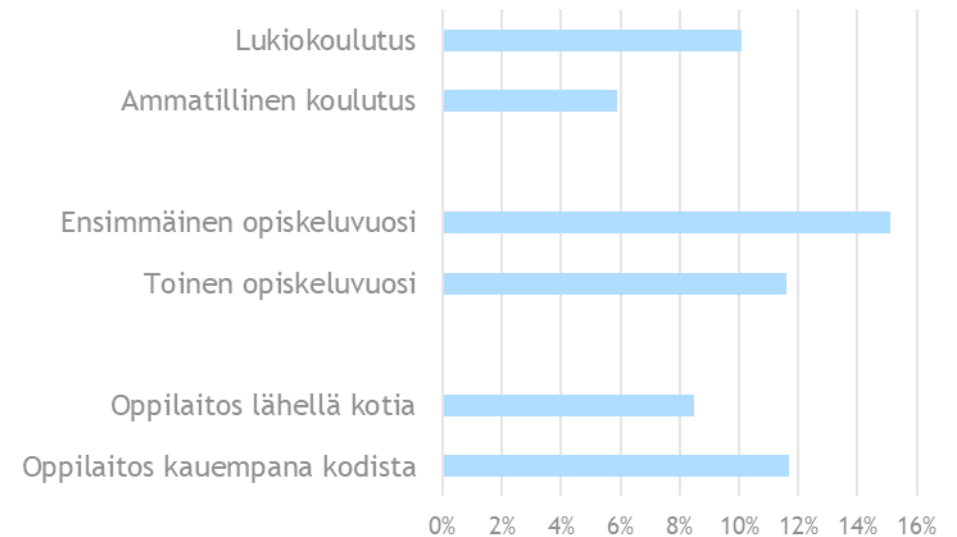
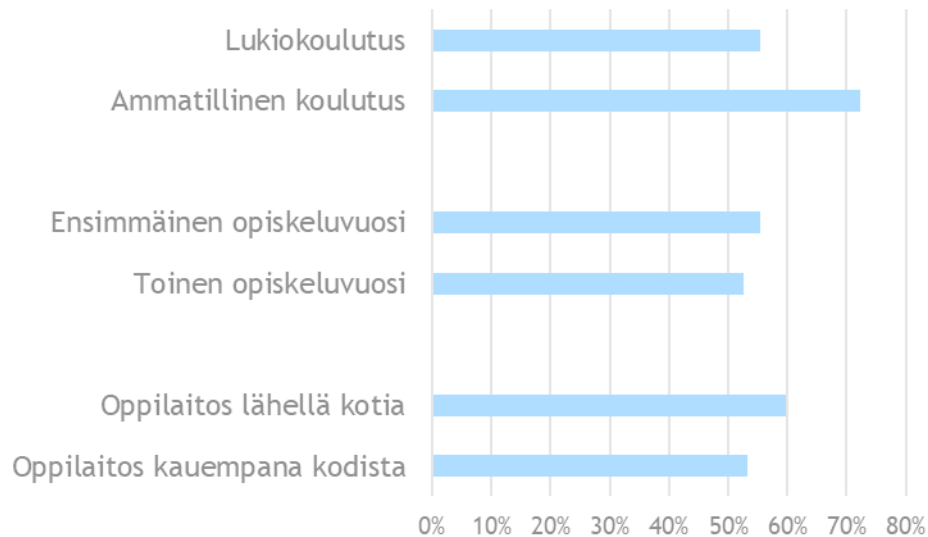
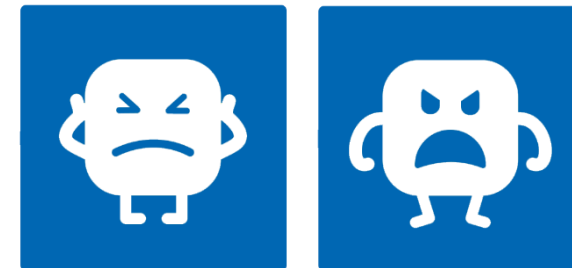
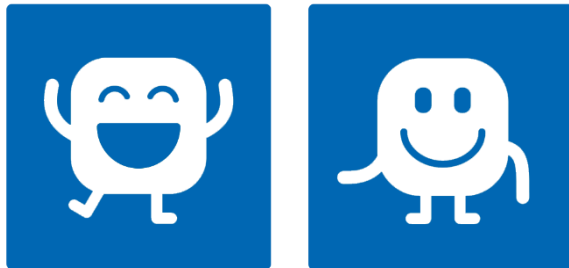
Millainen yleisfiilis sinulla on tällä hetkellä opinnoissasi? (n=13407)

Lukiokoulutus	5,4 %	50,4 %	34,1 %	8,1 %	2 %
Ammatillinen koulutus	15,8 %	56,4 %	21,9 %	3,3 %	2,6 %
Ensimmäinen opiskeluvuosi	6,7 %	48,8 %	29,4 %	6,2 %	8,9 %
Toinen opiskeluvuosi	4,9 %	47,8 %	35,7 %	9,5 %	2,1 %
Oppilaitos lähellä kotia	6,8 %	52,9 %	31,8 %	7 %	1,5 %
Oppilaitos kauempana kodista	5,5 %	47,7 %	35,1 %	9,1 %	2,6 %

Kauempana kodista opiskelevien ensimmäisen vuoden lukiolaisten tunnelma matalin

Millainen yleisfiilis sinulla on tällä hetkellä opinnoissasi? (n=13407)

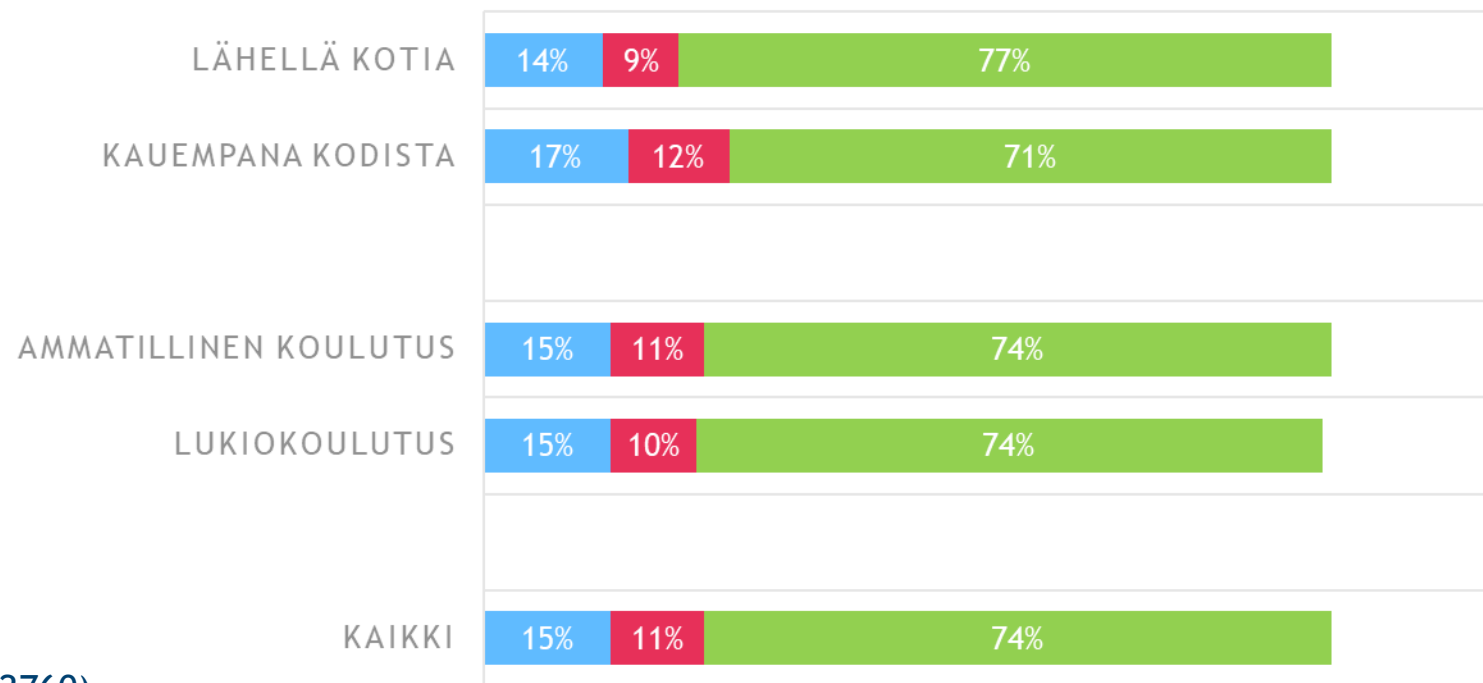

Ohjauksen laatu ja riittävyys

Opiskelijat kokevat saaneensa riittävästi ohjausta peruskoulun jälkeisten opintojen mietinnän yhteydessä

Saitko mielestäsi riittävästi ohjausta kun pohdit siirtymistä peruskoulusta eteenpäin, esim. lukioon tai ammatilliseen koulutukseen?

■ En osaa sanoa ■ En saanut ■ Kyllä sain

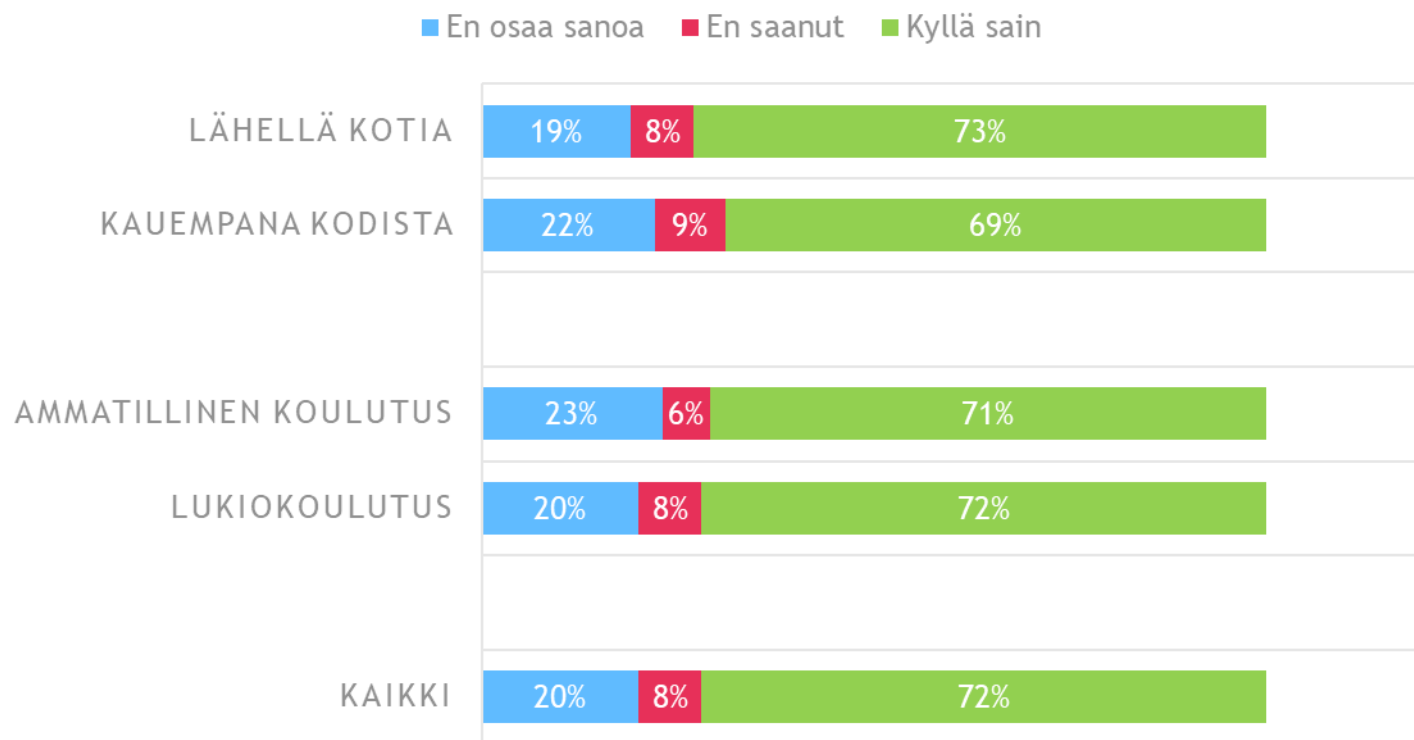

(n=12760)

Lähempänä kotia opiskelevat kokevat ohjauksen olleen hieman riittävämpää kuin kauempana opiskelevat.

Myös peruskoulun jälkeinen ohjaus on ollut riittävää

Saitko mielestäsi riittävästi ohjausta peruskoulun jälkeen, esim. lukion tai ammatillisten opintojen alussa?

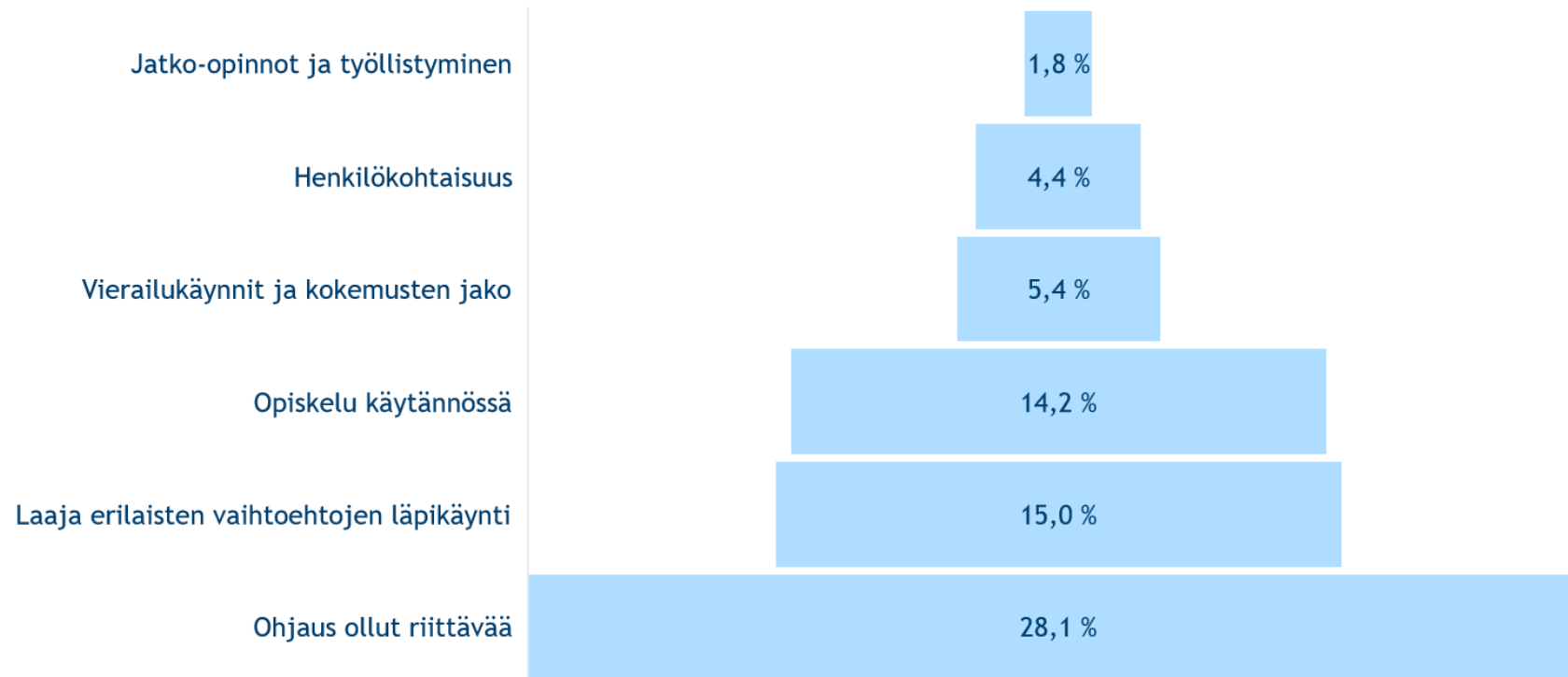

Pieni ero tässäkin lähellä kotia vs. kauempana kodista opiskelevilla: ohjaus hieman riittävämpää lähellä kotia opiskelevien mielestä.

(n=12713)

Opiskelijat kaipaavat käytännön tietoa tulevasta opiskelusta sekä opiskeluvaihtoehtojen laajaa esittelyä

Millaista ohjausta olisit tarvinnut lisää, kun mietit siirtymistä peruskoulusta eteenpäin, esim. lukioon tai ammatilliseen koulutukseen?

(n=7532)

Paras mahdollinen peruskoulussa tapahtuva ohjaus

Opiskelijat kaipaavat konkreettisempaa tietoa siitä, **millaista opiskelu on käytännössä** eri toisen asteen oppilaitoksissa. Miten eri koulutuspolut rakentuvat ja millaisia sisältöjä niissä on? Miten toinen aste eroaa käytännössä peruskoulusta? Millaisia vaihtoehtoja on opintojen suorittamisessa? Millä tahdilla edetään? Miten opiskelijan arki etenee?

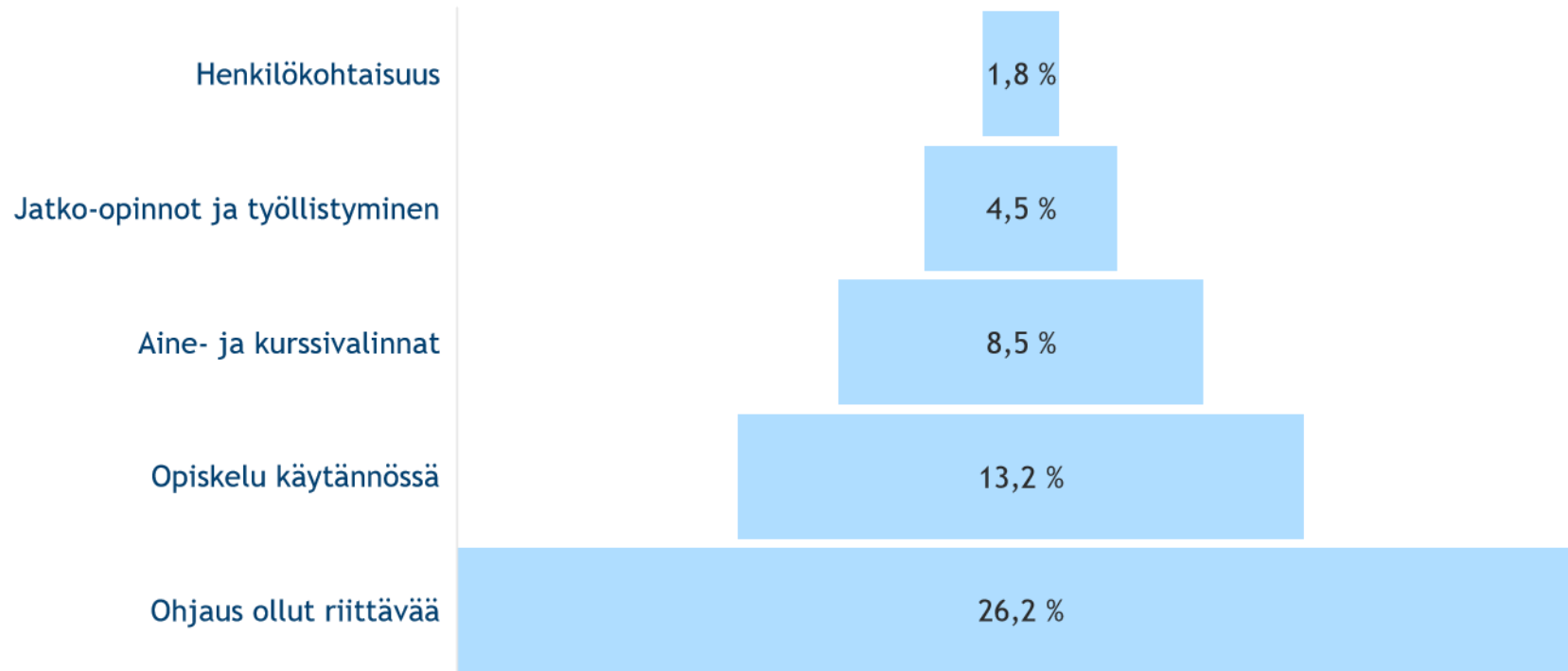
Peruskoulusta eteenpäin siirryttäessä olisi tärkeää saada mahdollisimman laajasti tietoa eri ammateista ja **kouluttautumisvaihtoehdoista** niihin - tasavertaisesti lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista myös oman paikkakunnan ulkopuolelta. Eri oppilaitosten erot kiinnostavat. Realistisen ja totuudenmukaisen kuvan saamiseksi kaivataan **vierailuja** oppilaitoksissa ja nykyisten opiskelijoiden **kokemusten jakamista** opinahjostaan.

Opiskelijat arvostavat **henkilökohtaista tukea** oman koulutuspolun löytämiseen omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kautta. Oman päätöksenteon tueksi tarvitaan puolueetonta tietoa ja kahdenkeskisiä keskusteluja asiantuntijan kanssa.

Opiskelijoilla on mielessä toki myös **työllistyminen ja/tai kolmannen asteen opinnot**. Millaisia valintoja kannattaa tehdä toisella asteella jatkosuunnitelmien kannalta? Hyvä peruskoulussa tapahtuva ohjaus on näin ollen myös kauas katsovaa.

Konkreettinen opiskeluun liittyvä ohjeistus ja tuki korostuu eniten peruskoulun jälkeisessä ohjauksessa

Millaista ohjausta olisit tarvinnut lisää peruskoulun jälkeen, esim. lukion tai ammatillisten opintojen alussa?

(n=7200)

Paras mahdollinen toisen asteen alussa tapahtuva ohjaus

Toiselle asteelle siirryttäessä opiskelijoiden suurin ohjauksen tarve liittyy edelleen **opintojen suorittamiseen käytännössä**. Lisätietoa kaivataan opiskelumenetelmistä, koeviikoista, lukujärjestyksen tekemisestä, ylioppilaskirjoituksista, jaksosysteemin käytännöistä, käytössä olevista ohjelmista sekä kaksoistutkinnosta. Myös omaan ajankäyttöön ja jaksamiseen liittyvät asiat ovat tärkeitä.

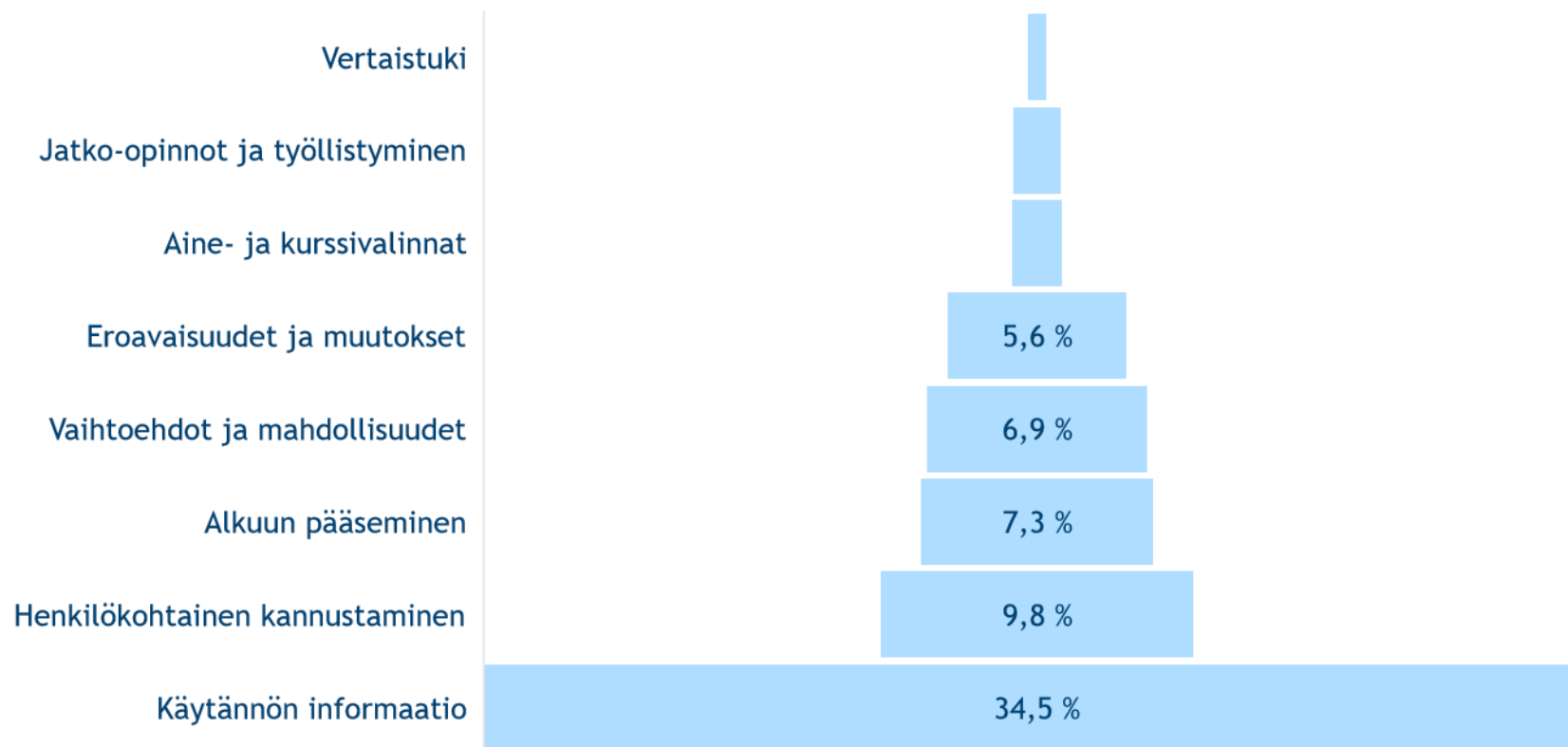
Aine- ja kurssivalinnat mietityttävät myös toisen asteen alussa. Millaisia valintoja kannattaa tehdä missäkin vaiheessa opintopolkua?

Työllistymisen ja jatko-opintojen merkitys kasvaa toisen asteen alun ohjaustarpeessa. Mitä aineita kannattaa valita ja kirjoittaa, kun tähtäimessä on tietty ura tai tietyt jatko-opinnot?

Opiskelijoilla on tarve **henkilökohtaiseen tukeen**, kiinnostuksen kohteiden huomiointiin ja kannustukseen myös toisen asteen alussa.

Opintojen vaihtotilanteessa olennaista on monipuolinen informaatio opintojen käytännön suorittamisesta

Millainen ohjaus on tärkeintä tilanteessa, jossa opiskelija vaihtaa alaa ammatillisissa opinnoissa tai siirtyy ammatillisesta oppilaitoksesta lukioon tai päinvastoin?

(n=7826)

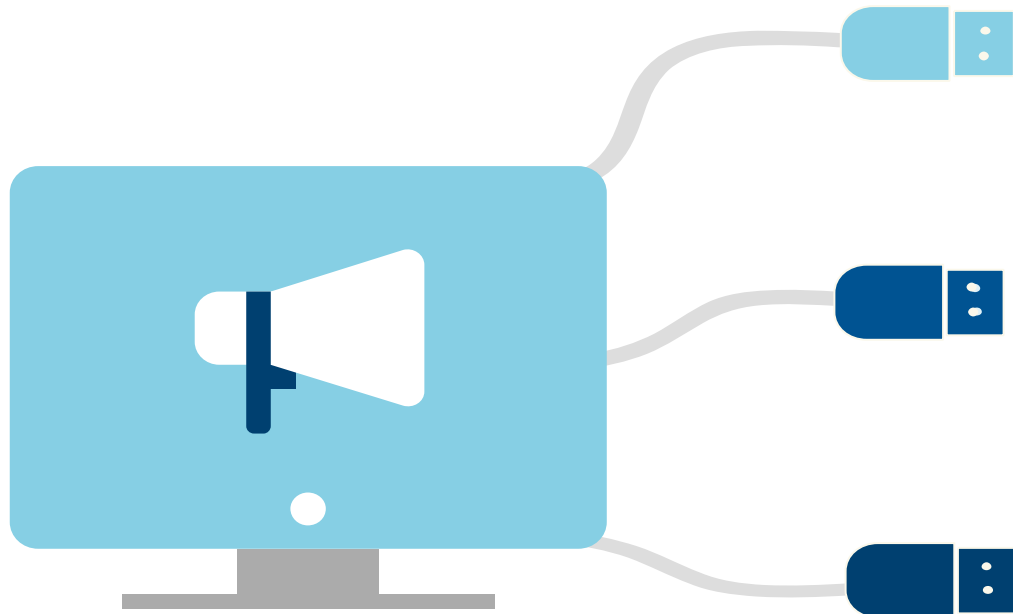
Paras mahdollinen opintojen vaihtotilanteessa tapahtuva ohjaus

Kun tarve alan tai oppilaitoksen vaihtamiselle tulee esiin, on tärkeää käydä läpi eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet mahdollisimman realistisesti. Jo tässä vaiheessa on hyvä ottaa mukaan keskusteluun **työllistymisen ja jatko-opintojen** näkökulma.

Alan tai oppilaitoksen vaihtamisen jälkeen eniten kaivataan **monipuolista informaatiota opintojen käytännön suorittamiseen** liittyen, mukaan lukien **aine- ja kurssivalinnat**, oppilaitoksen esittely, opintojen rakenne ja aikataulu. Samoin **eroavaisuuksia ja muutoksia** edellisiin opintoihin verrattuna on hyvä selventää ja konkretisoida.

Opiskelijaa tulee tukea erityisesti **opintojen vauhtiin pääsemisessä**. Tahti on hyvä olla alussa hieman hitaampi. **Henkilökohtaisen kannustamisen** tarve on voimassa läpi koulutuspolun. Erityisesti kun opiskelija on tehnyt päätöksen alan tai oppilaitoksen vaihtamisesta, sen tukeminen on tärkeää.

Pieniä osallistujaryhmäkohtaisia eroja ohjaukseen liittyvissä näkemyksissä

Erityisesti **toista vuotta opiskelevat lukiolaiset** olisivat kaivanneet enemmän ohjausta opiskelun käytännön asioihin, aine- ja kurssivalintoihin sekä jatko-opintoihin ja työllistymiseen. Näin sekä peruskoulussa että toisen asteen alussa.

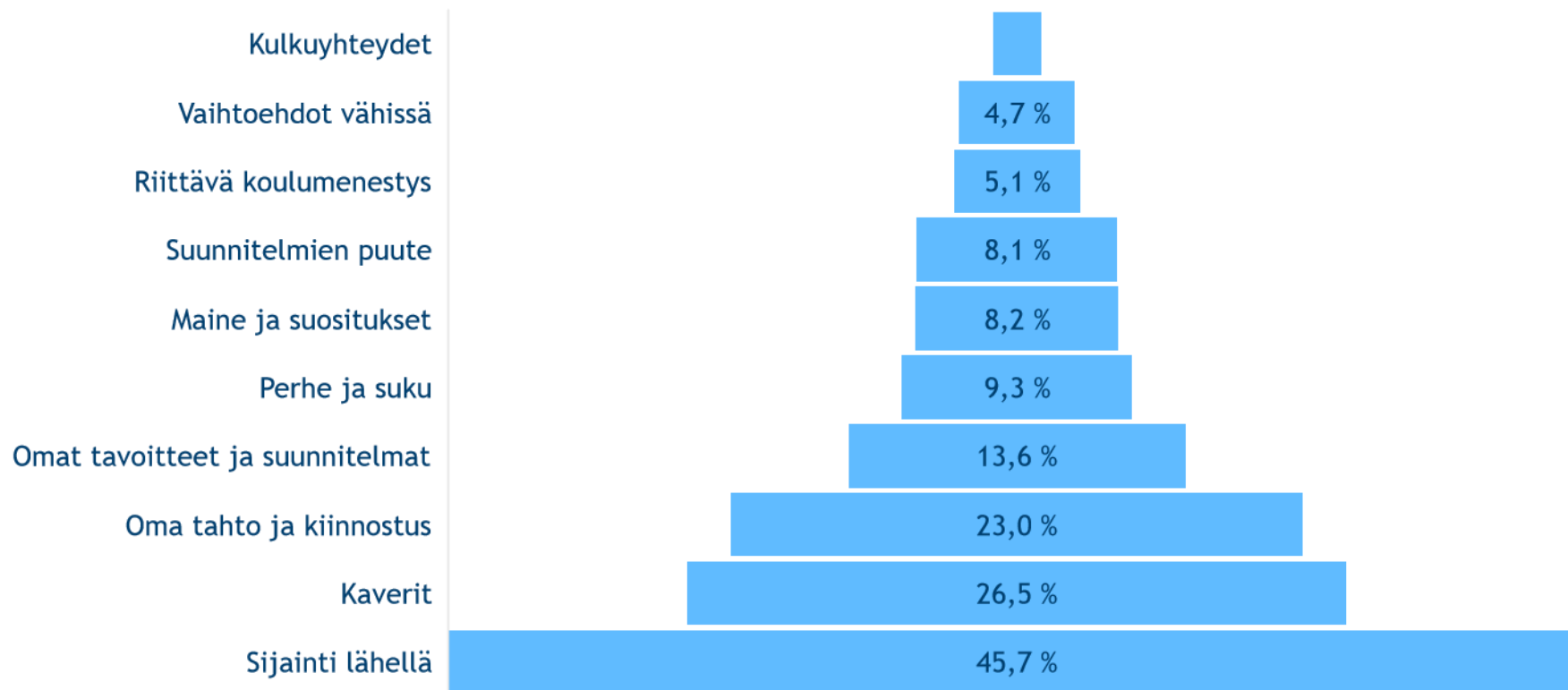
Siinä vaiheessa kun pohditaan peruskoulussa toisen asteen opintojen suuntaa, varsinkin **lukiolaiset** kokevat hyödylliseksi laajemman erilaisten vaihtoehtojen läpikäynnin ja henkilökohtaisemman otteen ohjaukseen.

Alan tai oppilaitoksen vaihtotilanteessa korostuvat etenkin **lukiolaisten** vastauksissa henkilökohtainen kannustaminen, vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien kartoittaminen sekä uusien vs. vanhojen opintojen eroavaisuuksien konkretisointi.

Opintoihin hakeutuminen

Suurin vaikutus oppilaitoksen sijainnilla, kavereiden valinnoilla sekä omalla tahdolla ja kiinnostuksella

Millaiset asiat ovat vaikuttaneet omalla kohdallasi nykyisen oppilaitoksen ja alan valintaan?

(n=10448)

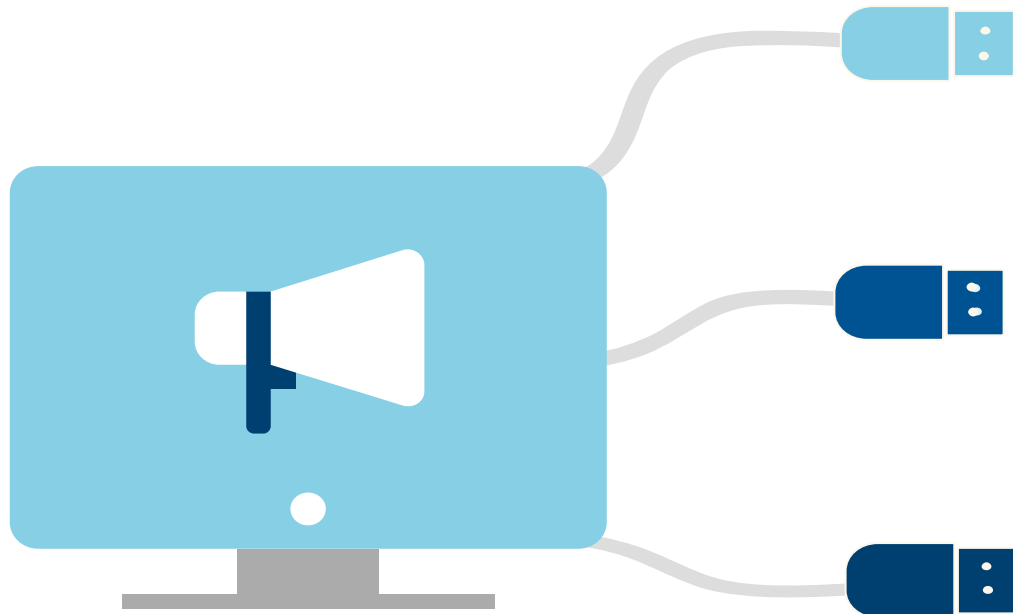
Oppilaitoksen ja alan valintaan vaikuttaneet asiat

Tärkein oppilaitoksen ja alan valintaan vaikuttava asia on oppilaitoksen **sijainnin läheisyys**. Opiskelijat haluavat vielä mahdollisuuksien mukaan asua kotona toisen asteen opintojen aikana. **Kavereiden** valinnat, mutta samanaikaisesti myös oma **tahto, kiinnostuksen kohteet** ja harrastukset ratkaisevat seuraavaksi eniten valintatilanteessa.

Osalla toiselle asteelle siirtyvistä opiskelijoista on jo selvät omat tavoitteet ja suunnitelmat **tulevaisuuden jatko-opintojen ja ammatin** suhteen. Niiden mukaan on selkeää toimia. Toisaalta myös **perheeltä ja suvulta** saattaa tulla valintaan vaikuttavia ideoita ja kokemuksia. Oppilaitos valitaankin usein **maineen ja suositusten** perusteella – mennään laadukkaan opetuksen, mukavien opettajien, ”samanhenkisten” opiskelijoiden ja/tai oikeanlaisen ilmapiirin perässä.

Eryteisesti lukiopolun valintaan saattaa vaikuttaa se, ettei **oma ala ole vielä täysin selvillä**. Lukiovalinnalla voidaan saada siis lisää aikaa lopulliselle suunnalle. Sinne mennään, mihin **koulumenestys riittää**. Jos ei ammattikoulu houkuttele eikä omassa kotikunnassa ole kuin yksi lukio, saattavat **vaihtoehdot olla vähissä**. **Hyvät kulkuyhteydet** voivat vielä tuoda lisämahdollisuuksia.

Pieniä osallistujaryhmäkohtaisia eroja oppilaitoksen ja alan valintaan vaikuttavissa asioissa

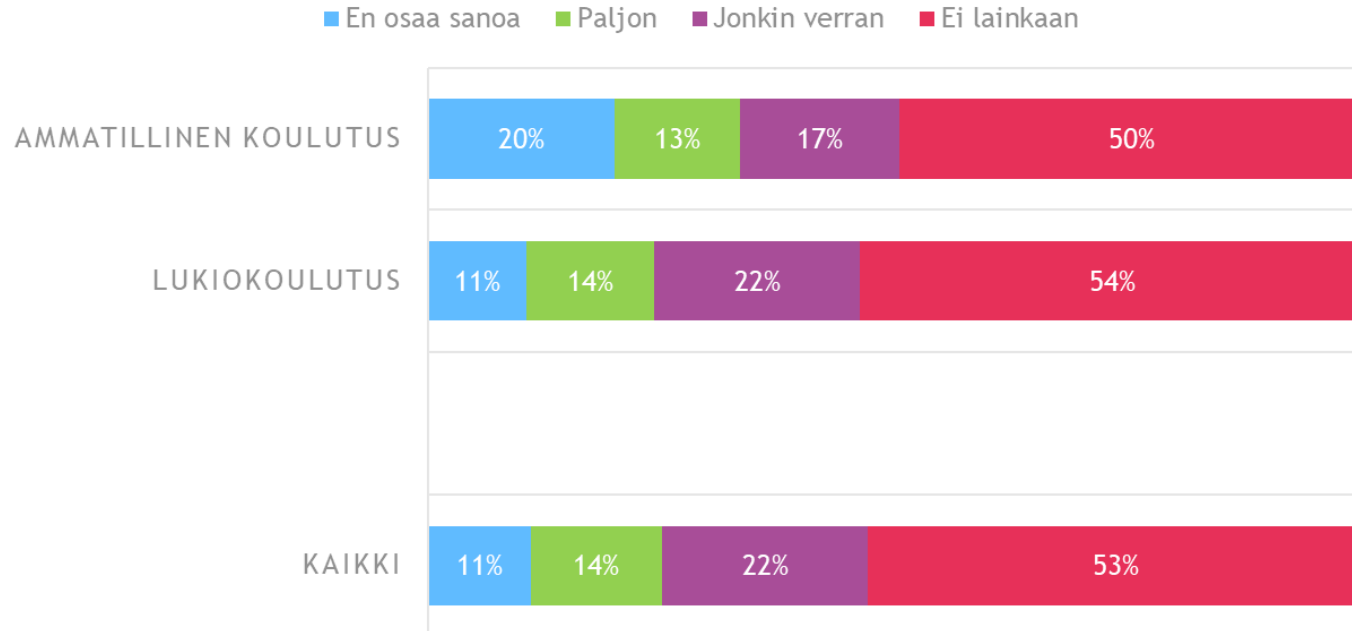
Useampi oppilaitoksen ja alan valintaan vaikuttava asia korostuu enemmän **lukiolaisten** kuin ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien vastauksissa. Näitä on sijainti, kaverit, omat tavoitteet ja suunnitelmat, perhe ja suku, maine ja suositukset, suunnitelmien puute sekä riittävä koulumenestys.

Oma tahto ja kiinnostus esiintyy puolestaan vahvemmin **ammatillisessa oppilaitoksessa** opiskelevien vastauksissa.

Opiskelijat jotka opiskelevat **lähellä kotia**, painottavat omien tavoitteiden ja suunnitelmien merkitystä valinnassa – sekä läheistä sijaintia.

Yli puolet osallistujista on sitä mieltä, että maksuttomuus ei ole vaikuttanut lainkaan hakemiseen

Kuinka paljon opintojen maksuttomuus vaikutti hakemiseesi?

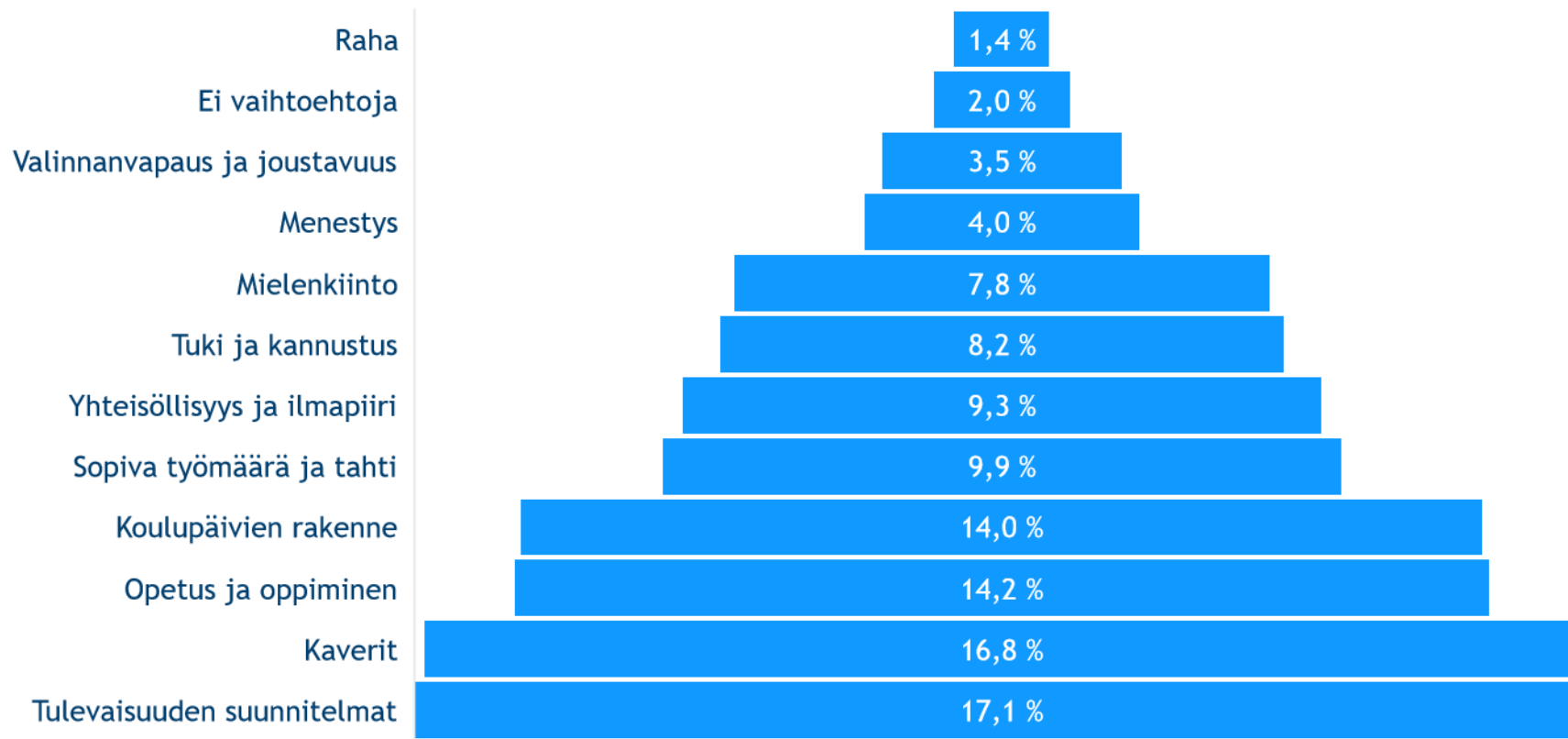
Lukiolaisten joukossa hieman suurempi osuus osallistujia, joiden hakuun maksuttomuus ei ole vaikuttanut lainkaan.

(n=12042)

Nykyopinnoissa pysyminen ja hyvinvointi

Omat tulevaisuuden suunnitelmat ja kaverit tukevat parhaiten opinnoissa pysymistä

Millaiset asiat kannustaisivat sinua nykyistä vahvemmin pysymään nykyopinnoissasi?

(n=9340)

Opinnoissa pysymistä edistäviä asioita

Omat **tulevaisuuden suunnitelmat** ja haaveet sekä **kaverit** ovat tärkeimmät opinnoissa pysymistä edistävät asiat. Opintoja vaaditaan tietyllä alalla työskentelyyn tai suunniteltuihin jatko-opintoihin. Jos kaverit pysyvät opinnoissaan, nousee omakin kynnyksensä keskeyttämiseen. **Yhteisöllisessä, rennossa ja turvallisessa ilmapiirissä viihdytään.**

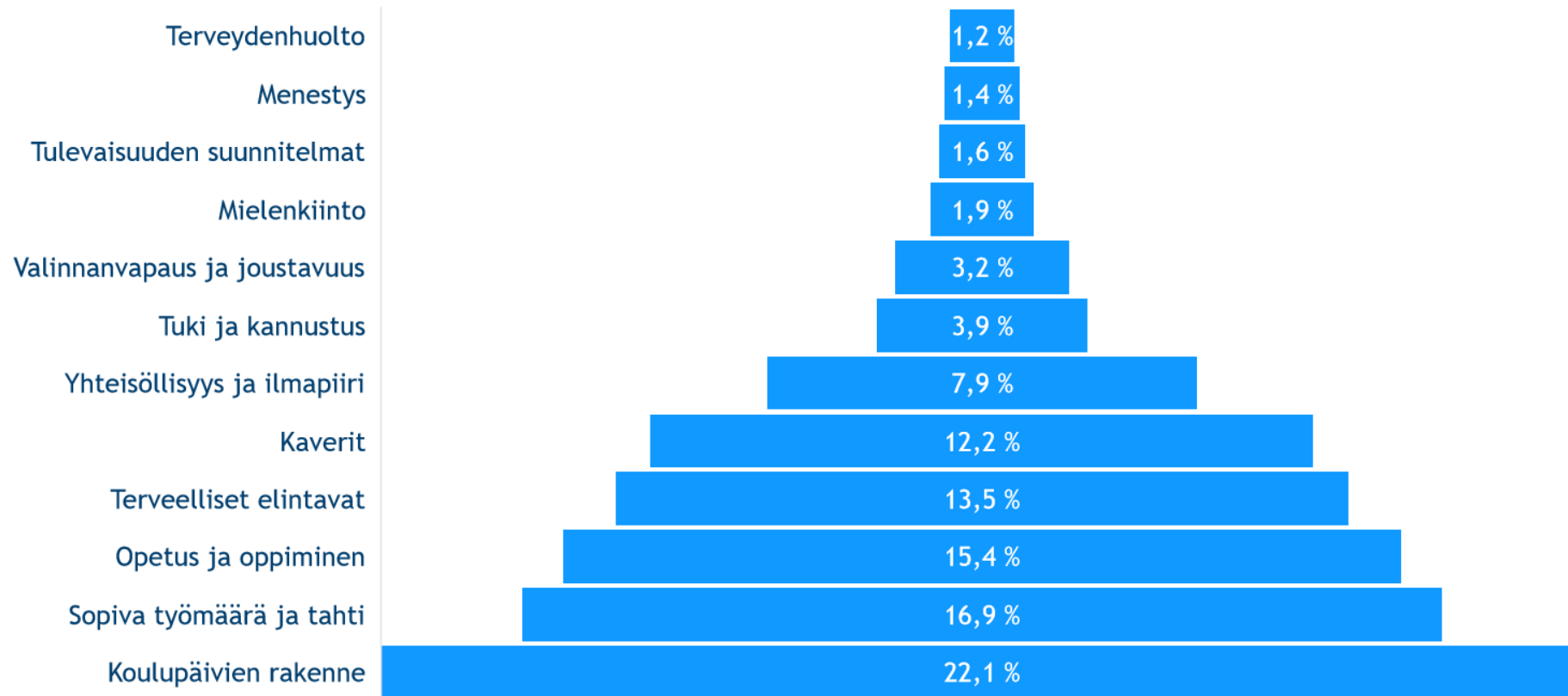
Myös **opetukseen ja omaan oppimiseen** liittyvät asiat korostuvat: pätevät ja innostavat opettajat, itselle sopivat opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt sekä uuden oppiminen motivoivat jatkamaan. Tätä kaikkea tukevat opettajien, perheen ja kavereiden antama **tuki ja kannustus**. Omaan oppimiseen eli myös opinnoissa pysymiseen vaikuttavia asioita ovat lisäksi **koulupäivien rakenne** eli päivän pituus, myöhäisempi alkamisaika ja aikaisempi loppumisaika, riittävät tauot ja ruokailut oppituntien välissä. Oppimista tukee myös itselle **sopiva työmäärä ja etenemistahti** opinnoissa.

Mainittavat motivaatiotekijät ovat ilman muuta **mielenkiinto omaa alaa kohtaan** sekä **menestys opinnoissa**. Myös **mahdollisuus tehdä joustavasti itse valintoja** opintojen edetessä innostaa.

Joskus **ei vain ole vaihtoehtoja** - varsinkaan jos plan b:tä ei ole olemassa. Sinnikkyys estää opintojen keskeyttämisen etenkin loppumetreillä. **Raha** motivoi pientä osaa opiskelijoista.

Koulupäivien rakenteeseen liittyvät asiat vaikuttavat eniten opiskelijoiden hyvinvointiin

Mitkä oppimiseen ja koulutukseen liittyvät asiat lisäävät hyvinvointiasi?

(n=8730)

Hyvinvointia lisäävät asiat samoja kuin opinnoissa pysymistä edistävät

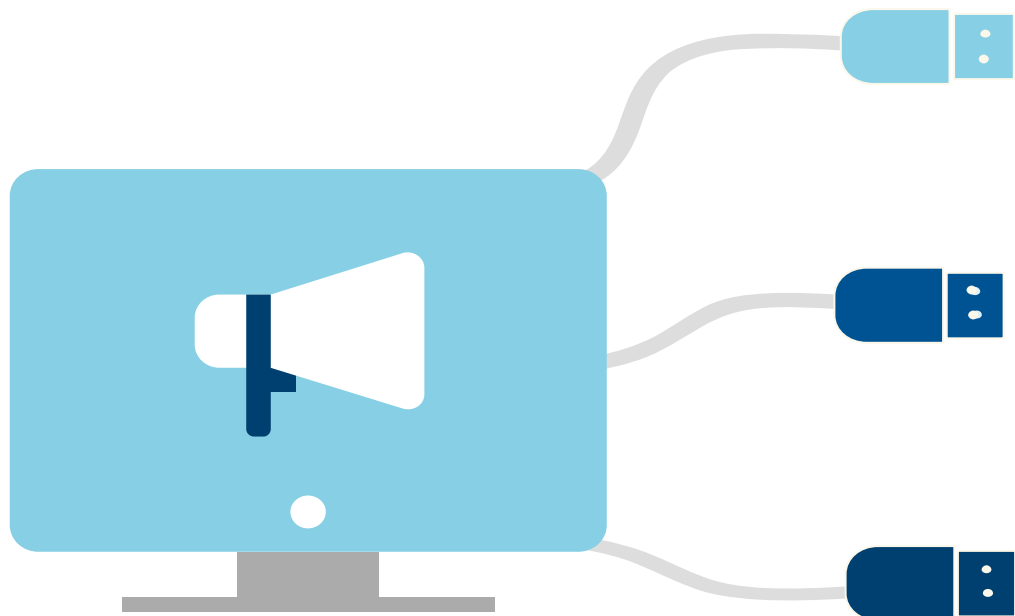
Eniten opiskelijoiden hyvinvointia lisäävät **koulupäivien rakenteeseen** liittyvät seikat eli päivän pituus, myöhäisempi alkamisaika ja aikaisempi loppumisaika sekä riittävät tauot oppituntien välissä. Seuraavaksi tärkeimmäksi koetaan itselle sopiva **työmäärä ja etenemistahti** sekä **opetukseen ja omaan oppimiseen** liittyvät asiat: pätevät ja innostavat opettajat, itselle sopivat opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt sekä uuden oppiminen.

Terveelliset elintavat ja tietämys niistä lisäävät luonnollisesti opiskelijoiden hyvinvointia. Näitä ovat ravitseva ruoka, riittävä uni ja liikunta. Samoin terveet **kaverisuhteet** sekä **yhteisöllinen, rento ja turvallinen ilmapiiri**.

Hyvinvointia edistävät myös **tuki ja kannustus** opettajilta, perheeltä ja kavereilta, kuin myös **valinnanvapaus ja joustavuus** omissa opinnoissa. Oppilaitoksen virallisista tukipalveluista mainitaan **terveydenhuolto**, erityisesti mielenterveyden osalta.

Hyvinvointia lisäävien asioiden listan loppupäässä ovat **mielenkiinto omaa alaa kohtaan, omat tulevaisuuden suunnitelmat** ja haaveet sekä **menestys opinnoissa**.

Pieniä osallistujaryhmäkohtaisia eroja opinnoissa pysymistä ja hyvinvointia lisäävissä asioissa

Tulevaisuuden suunnitelmat, kaverit, hyvä opetus ja oppiminen, sopiva työmäärä ja tahti sekä yhteisöllisyys ja ilmapiiri vaikuttavat erityisesti **lukiolaisten** opinnoissa pysymiseen. **Lähellä kotia** opiskelevat motivoituvat eniten hyvästä opetuksesta ja oppimisesta.

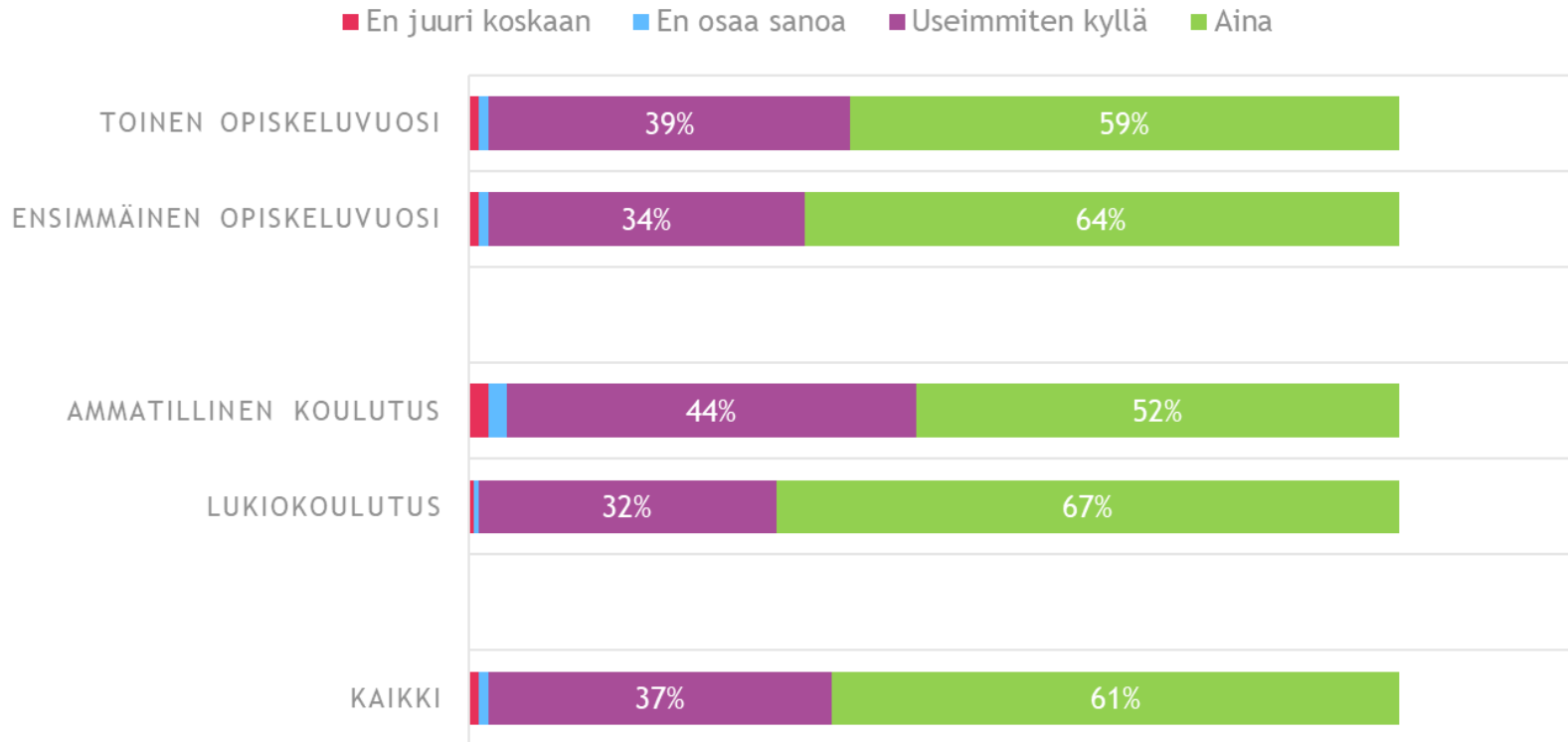
Varsinkin **lukiolaisten** hyvinvointia puolestaan lisäävät koulupäivien oikea rakenne, sopiva työmäärä ja tahti, hyvä opetus ja oppiminen sekä yhteisöllisyys ja ilmapiiri.

Toisen vuoden opiskelijoiden vastauksissa korostuvat opinnoissa pysymisen näkökulmasta tulevaisuuden suunnitelmat, kun taas hyvinvointia edistävät sopiva työmäärä ja tahti sekä hyvä opetus ja oppiminen.

Oppimateriaalien ja -välineiden laatu ja saatavuus

Opiskelijat saavat mielestään hyvin tarvitsemansa oppimateriaalit ja -välineet käyttöönsä

Saatko käyttöösi ne oppimateriaalit ja -välineet, joita kulloinkin tarvitset?

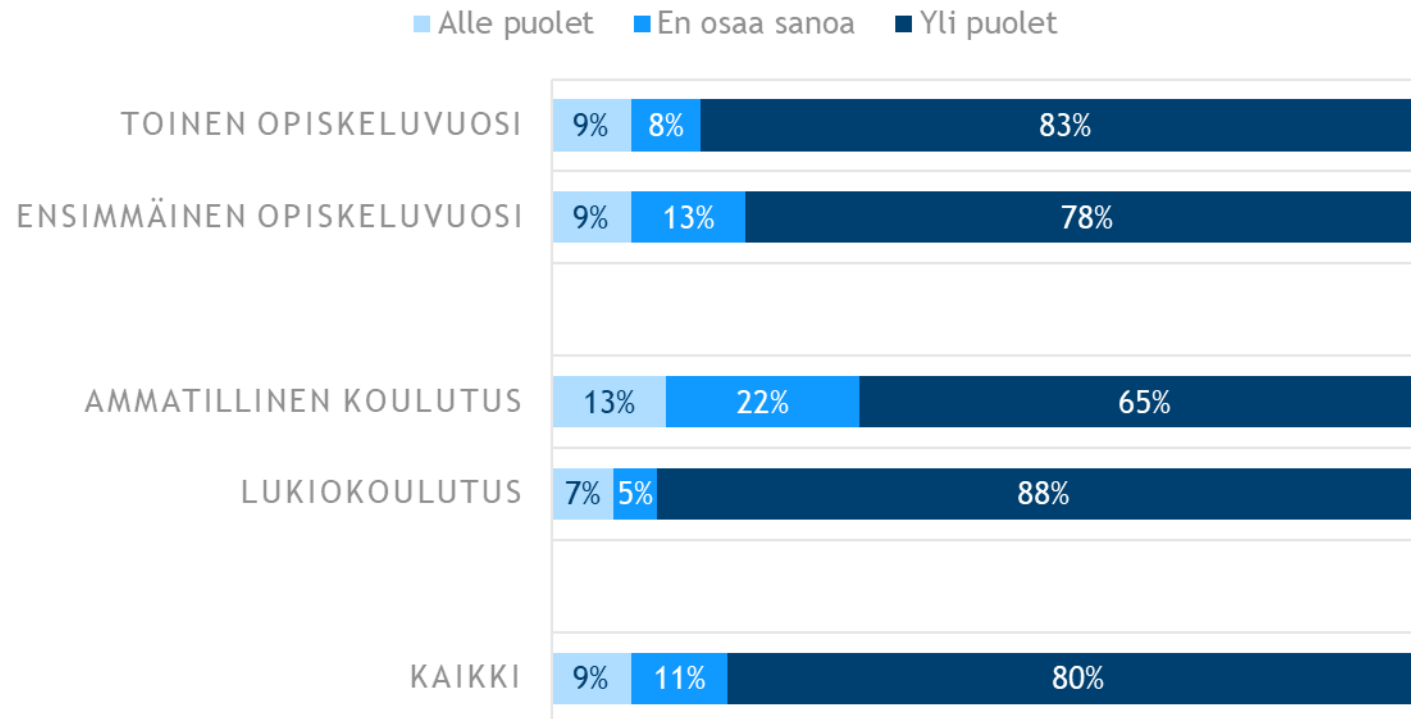

Lukio-opiskelijat saavat oppimateriaalit ja -välineet hieman paremmin käyttöönsä. Näin erityisesti ensimmäisenä opiskeluvuotena.

(n=16108)

80 % toisen asteen oppilaitoksissa käytetyistä oppimateriaaleista on sähköisiä

Kuinka suuri osa oppilaitoksessasi käytetyistä oppimateriaaleista on sähköisiä?

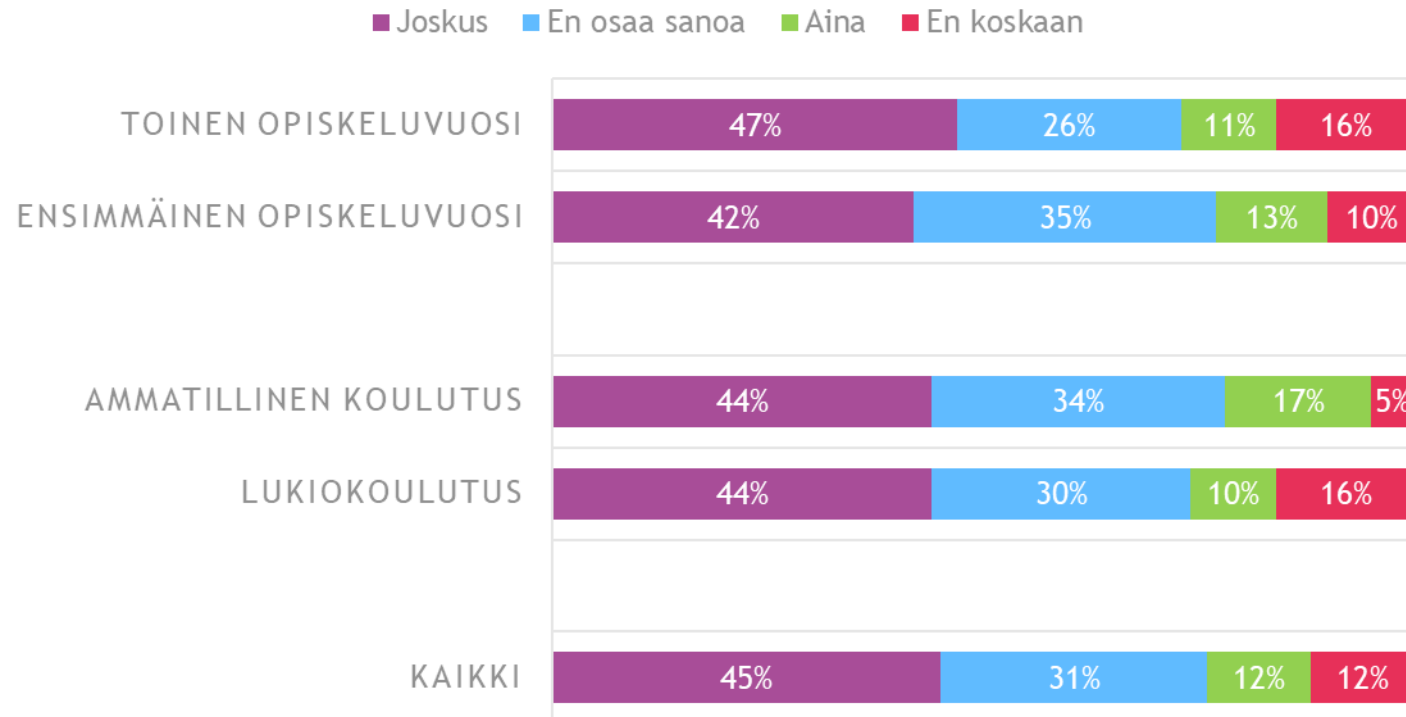

Sähköisten oppimateriaalien osuus isompi lukiossa kuin ammatillisessa oppilaitoksessa. Osuus isompi myös toisena kuin ensimmäisenä opiskeluvuotena.

(n=16077)

Reilu puolet osallistujista saa oppimateriaalin käyttöönsä ei-sähköisenä vähintäänkin joskus

Pystytkö tällä hetkellä halutessasi saamaan oppimateriaalin muussa kuin sähköisessä muodossa?

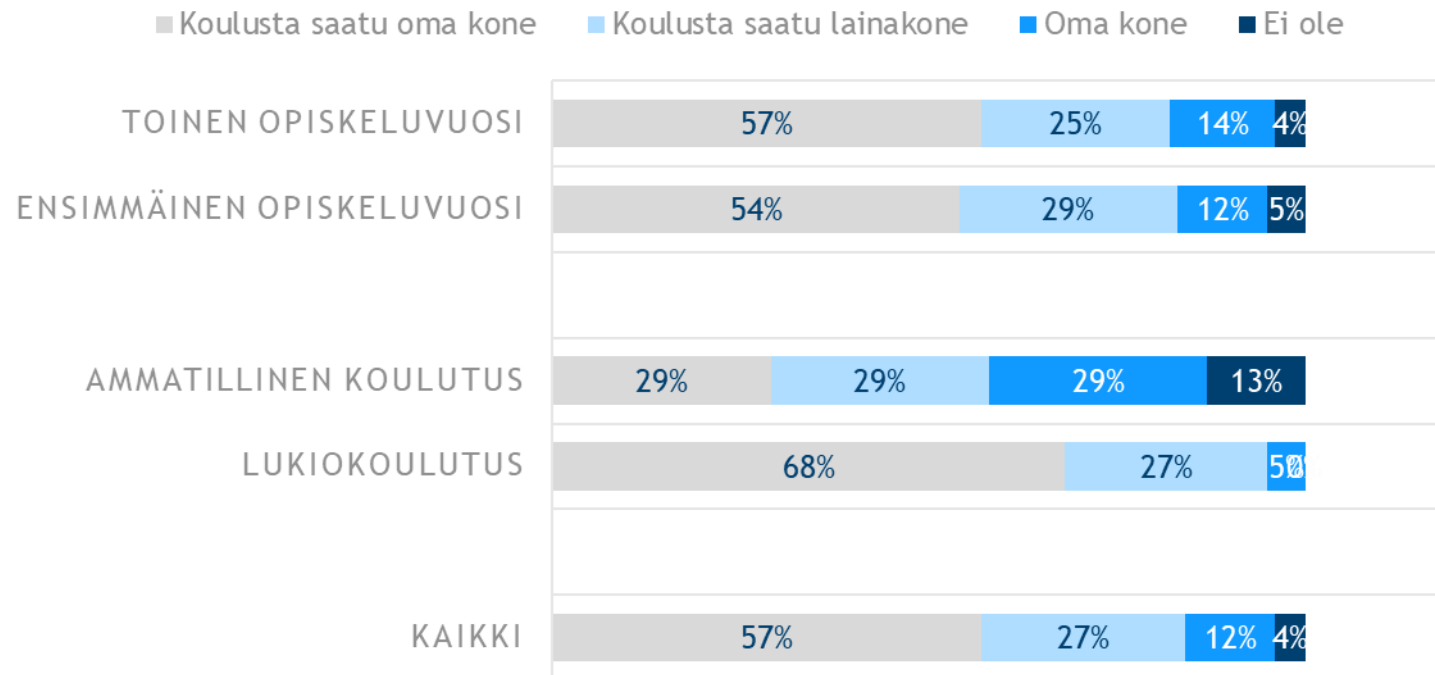
Lähes kolmasosa ei osaa kommentoida asiaa.

Ei-sähköisten materiaalin saatavuus heikompi lukiossa ja toisena opiskeluvuotena.

(n=16059)

Koulusta saatu oma tietokone on käytössä yli puolella osallistuneista

Onko käytössäsi tietokone?

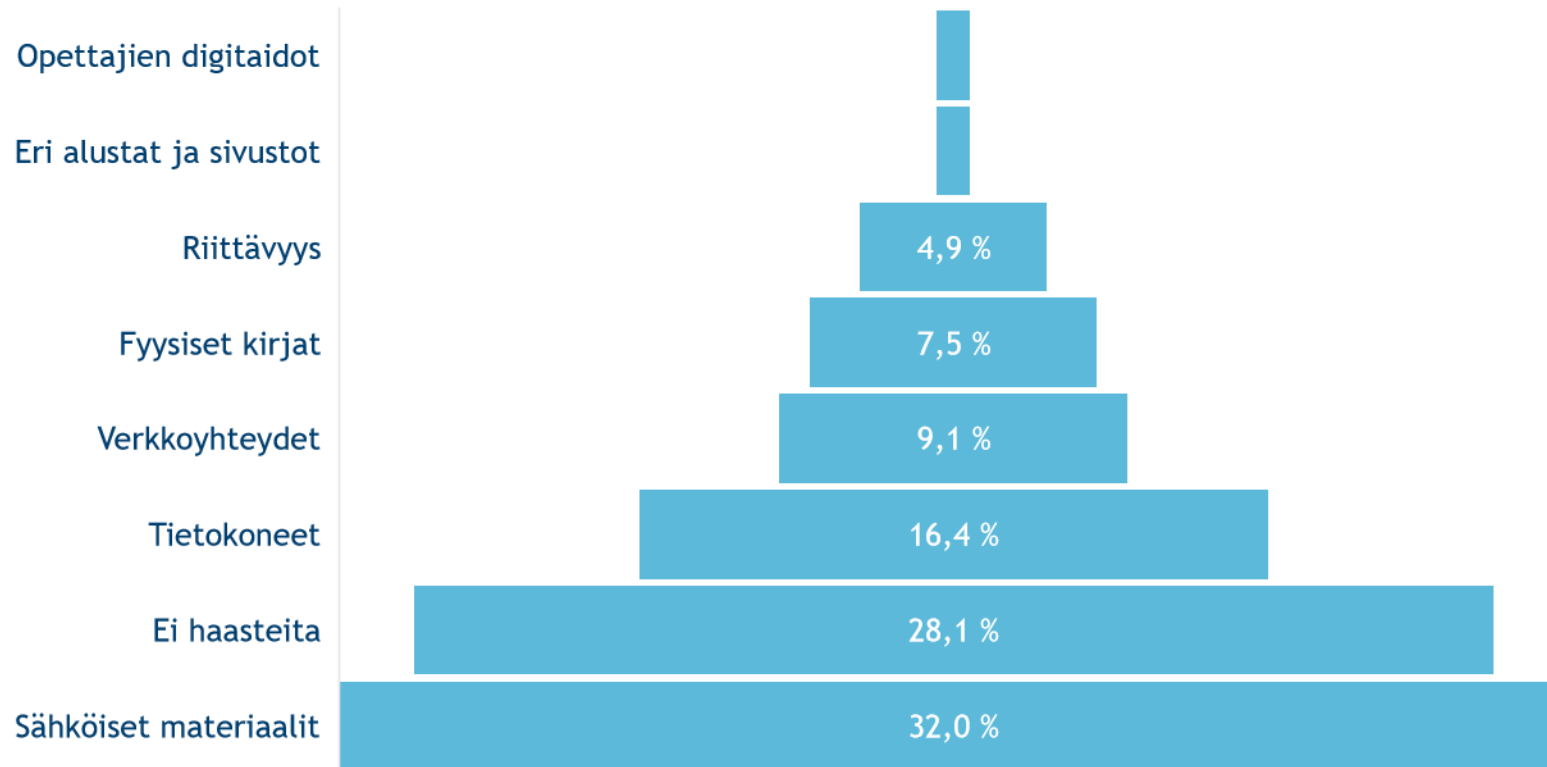

Tietokone käytössä yleisemmin lukiossa kuin ammatillisessa oppilaitoksessa. Omia koneita enemmän ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla.

(n=16053)

Suurimmat oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvät haasteet sähköisten materiaalien käytössä

Millaisia oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyviä haasteita on oman kokemuksesi mukaan oppilaitoksessasi?

(n=9782)

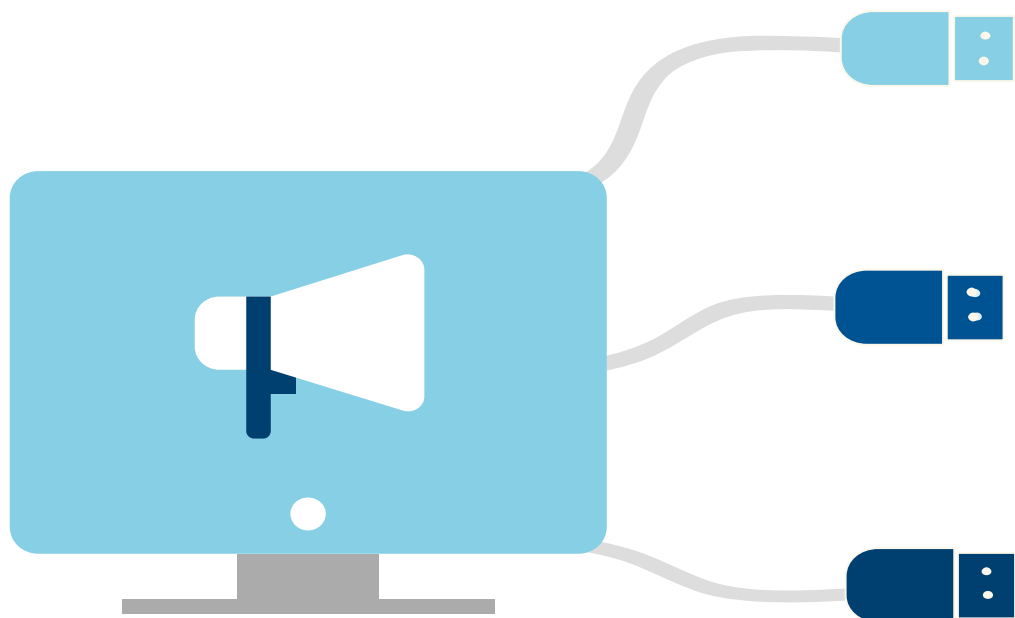
Oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvät haasteet

Suurimmat oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvät haasteet kohdistuvat **sähköisten materiaalien** käyttöön. Materiaalit eivät aina toimi toivotusti, ja niiden käyttö voi olla hankalaa. Kun sähköisiä materiaaleja on käytössä paljon, päivittäinen ruutuaika on melkoinen, ja silmien lisäksi kärsii myös oppiminen.

Myös **tietokoneiden käytön** kanssa on välillä ongelmia, ja omat haasteensa tuovat **verkon pätkimiset**. Myöskään **opettajien digitaidot** eivät aina ole parhaat mahdolliset. Sähköisiä materiaaleja on niin **monella alustalla/sivustolla**, että niitä on joskus vaikea löytää. Mitä useampi alusta/sivusto on käytössä, sitä enemmän on haasteita niiden käytön omaksumisessa.

Fyysisten kirjojen lukemista ja muistiinpanojen tekemistä kaivataan. Oppikirjoja, tietokoneita, vihkoja ja kyniä **ei riitä kaikille**.

Pieniä osallistujaryhmäkohtaisia eroja oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvissä haasteissa

Suurimmat haasteet verkkoyhteyksien kanssa on **lukioissa**, samoin kaippuu fyysisten kirjojen pariin. Sähköiset materiaalit ja tietokoneiden käyttö aiheuttavat haasteita erityisesti **toisen opiskeluvuoden lukiolaisille**.

Oppimateriaaleihin ja -välineisiin liittyvät haasteet vähenevät yleisesti **toisen opiskeluvuoden aikana**.

Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla on yleensä ottaen vähemmän haasteita oppimateriaalien ja -välineiden kanssa.

Varmistamme onnistumisen yhteisen kehittämisen ja dialogisen strategiatyön avulla.